

Allianssin asiantuntijalausunto valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle nuorten hyvinvoinnista sekä mielenterveyspalveluiden tarpeesta ja saatavuudesta

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Teema: Nuorten hyvinvointi – mielenterveyspalveluiden tarve ja saatavuus, ottaen huomioon myös palveluihin ja rahoitukseen linjatut muutokset TAE2024 ja JTS 2024-2027.

Suomen nuorisovaltakunnan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisovaltakunnan toimijat. Allianssin jäsenenä on noin 140 nuorisovaltakuntaa ja muuta nuorisovaltakunnalla toimivaa yhteisöä – käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisovaltakunnat.

Nuorten hyvinvoinnista ja mielenterveyspalveluiden saatavuudesta

Vaikka moni lapsi ja nuori voi hyvin, näkyy hyvinvoinnin heikkeneminen ja mielenterveyden oireilun kasvu monissa eri tutkimuksissa, kyselyissä ja rekisteritiedoissa:

- Allianssin ja MTV Uutisten kyselyssä vastanneista nuorista 16–19-vuotiaista nuorista joka neljäs koki jatkuvaa yksinäisyyttä. Koronapandemia oli lisännyt joka toisen kyselyyn vastanneen nuoren yksinäisyyttä.
- Lasten ja nuorten ADHD-lääkkeiden käyttö on viime vuosina yleistynyt Suomessa voimakkaasti. Neuropsykiatrisen kuntoutuksen lisääntynyt tarve näkyy kaikissa Kelan palveluissa.
- Syömishäiriöriski on myös tytöillä ja nuorilla naisilla kasvanut merkittävästi, yläkoulu- ja lukioikäisistä tytöistä 40% ja korkeakouluopiskelijanaaisista yli 25% on syömishäiriöriskissä. Syömishäiriöiden ilmaantuvuus on viime vuosina kasvanut selvästi, jopa kaksin- tai kolminkertaiseksi.
- Niiden 8.- ja 9.-luokkalaisten osuus, jotka kertoivat vuoden 2023 Kouluterveyskyselyssä kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta, on lisääntynyt merkittävästi. Erityisesti tyttöjen keskuudessa kasvu on ollut hurjaa: vuonna 2013 16,4 % 8.- ja 9.-luokkalaisista tytöistä kärsivät vastaustensa perusteella kohtalaisesta tai vaikeasta ahdistuneisuudesta, kymmenen vuotta myöhemmin vuonna 2023 samanikäisten tyttöjen luku on kohonnut 34,1 prosenttiin.
- 8.- ja 9.-luokkalaisten kokemus terveydentilastaan on myös huonontunut. Kouluterveyskyselyssä vuonna 2013 pojista 13% ja tytöistä 19% koki terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi, tänä vuonna sama luku oli pojilla 17% ja tytöillä jopa 36%.

Ei siis ole tutkimusten valossa poliittisesti kestävää odottaa nuorten mielenterveyden haasteiden vähentymistä tai opiskelukykyyn merkittävää, koko nuorten ikäluokkaa koskevaa kohenemistä.

Keväällä 2023 THL totesi, että lasten ja nuorten terveystarkastuksia tehtiin lukuvuonna 2021-2022 edelleen vähemmän kuin ennen koronaepidemian alkua. Heikoiten oli toteutunut

Suomen nuorisovaltakunnan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisovaltakunta.fi
info@nuorisovaltakunta.fi

kahdeksaluokkalaisten laaja terveystarkastus, joka oli kirjattu vain 40 prosentille ikäryhmästä. Koululääkäripula vaivaa useita hyvinvointialueita, mikä on yksi syy terveystarkastusten puutteille. Esimerkiksi Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella lukuvuonna 2022–2023 lääkärin tekemistä terveystarkastuksista toteutui kouluterveyshuollossa vain 1,3 prosenttia ja opiskeluterveydenhuollossa 4,6 prosenttia.

Allianssi on huolissaan hyvinvointialueiden taloustilanteen vaikutuksista lasten ja nuorten hoitoonpääsyyn. Samanaikaisesti lasten ja nuorten psykiatristen palveluiden tilanne on valtakunnallisesti jo tällä hetkellä hyvin vaikea. Viimeisimmässä THL:n tilastoraportissa todettiin, että yli kolme kuukautta erikoissairaanhoidon mielenterveyspalveluita odottaneiden lasten ja nuorten määrä on noussut verrattuna huhtikuuhun 2023.

Palveluihin ja rahoitukseen kaavailut muutokset ja niiden vaikutukset

Köyhyyden vaikutusten minimoiminen tukee lasten ja nuorten mielenterveyttä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman yhteisvaikutusten arvioinnin mukaan hallituksen suunnittelemien sosiaaliturvamuu-
tosten suurimmat vaikutukset kohdistuvat nuoriin ikäpolviin; erityisesti 18–24-vuotiaisiin. Suhteellinen pienituloisuus kasvaa eniten nuorten aikuisten ja yksinhuoltajien keskuudessa. **Lapsiperheköyhyyden kasvu ja nuorten käytettävissä olevien tulojen vähentäminen voivat aiheuttaa tulevaisuudessa vakavia ongelmia sekä sosiaali- ja terveysmenojen kasvua.**

Lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutusta ja kuntoutuspalveluja on tarkoitus parantaa Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta määräaikaissa ohjelmassa, johon ehdotetaan 16,75 miljoonaa euroa. Kirjaus on sinänsä myönteinen, mutta kuitenkin on kyse vain määräaikaista rahoituksesta, jonka tarkoituksena on osaltaan korvata uuden vammais-
palvelulain voimaantulon siirtämistä.

Nuoren kuntoutusrahaa ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa aiotaan leikata vuosittain 27 miljoonaa. Jatkossa Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahassa olisi vain yksi vähimmäismäärä, sekä vain yksi laskukaava vähimmäismäärän ylittävillä kuntoutusrahoille.

Allianssi suhtautuu kriittisesti nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tason laskemiseen. Esitystä perustellaan yhdenvertaisuudella, mutta samaan aikaan suunnitellulla leikkauksella vaikeutetaan jo valmiiksi vaikeassa asemassa olevien nuorten kuntoutumisen mahdollisuuksia. Nuoren kuntoutusrahan taustalla ovat useimmiten mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, nuoren kuntoutusrahaa saaneista vuonna 2020 noin 90 prosenttia sai etuutta mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi. Valtaosa nuoren kuntoutusrahaa saaneista saa nimenomaan vähimmäismäärän mukaista kuntoutusrahaa.

Allianssi esittää huolensa hallituksen sosiaaliturvaan suunniteltujen säästöjen ja lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laskun yhteisvaikutuksesta. Esityksessä arvioidaan, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien ja paljon erilaista tukea tarvitsevien yli 23-vuotiaiden nuorten tilannetta jälkihuollon ikärajan lasku todennäköisesti heikentää. Ikärajan laskun yhtenä positiivisena vaikutuksena on arvioitu, että hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyön tehostaminen saa lisää kannusteita. Esimerkkinä on annettu etsivä nuorisotyö. Kuitenkin etsivään nuorisotyöhön kohdennettu rahoitus voi vähentyä vuodelle 2024 tultaessa 2,3 miljoonalla eurolla eli noin 15 prosentilla.

Kevään eduskuntavaalien alla kaikki puolueet perussuomalaisia lukuun ottamatta linjasivat nuorisoalan kattojärjestö Allianssin kyselyssä, ettei nuorisotyöstä tai nuorten palveluista

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki

nuorisoala.fi

info@nuorisoala.fi

tule leikata, vaikka valtion menoja vähennettäisiin merkittävästi. Nyt nuorisotyön määrärahoihin ehdotetaan kuitenkin leikkauksia, vaikka samaan aikaan opetus- ja kulttuuriministeriön kokonaisbudjetti kasvaa. Nuorten laiminlyömisellä on kohtalokkaat seuraukset paitsi inhimillisesti, myös kansantaloudellisesti. Ilman nuorisoalaa meillä ei ole hyvinvoivia nuoria.

Allianssi suhtautuu positiivisesti siihen, että hallitusohjelmaan kirjatulla laaja-alaisella toimenpideohjelmalla halutaan ratkaista nuorten syrjäytymistä ja hyvinvointivajetta. Toimenpideohjelman yhdistäminen osaksi VANUPO:a ei kuitenkaan ole vaikuttavin tapa ratkaista nuorten ikäryhmään vaikuttavia ongelmia.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua.

Helsingissä 31.10.2023

Anna Laurila
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot: Vaikuttamistyön päällikkö Petra Pieskä, petra.pieska@nuorisoala.fi, 0405855392

